Evropski parlament
2024-2029

SPREJETA BESEDILA

P10_TA(2026)0024

Poskus prevzema litovske javne radiotelevizije in ogroženost demokracije v Litvi

Resolucija Evropskega parlamenta z dne 22. januarja 2026 o poskusu prevzema litovske javne radiotelevizije in ogroženosti demokracije v Litvi (2026/2568(RSP))

Evropski parlament,

– ob upoštevanju členov 2 in 7 Pogodbe o Evropski uniji (PEU),

– ob upoštevanju Pogodbe o delovanju Evropske unije, zlasti členov 114 in 258 Pogodbe,

– ob upoštevanju Listine Evropske unije o temeljnih pravicah, zlasti člena 11,

– ob upoštevanju Uredbe (EU) 2024/1083 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 11. aprila 2024 o vzpostavitvi skupnega okvira za medijske storitve na notranjem trgu in spremembi Direktive 2010/13/EU[1] (evropski akt o svobodi medijev), zlasti členov 5 in 21,

– ob upoštevanju sodne prakse Sodišča Evropske unije in Evropskega sodišča za človekove pravice o svobodi medijev,

– ob upoštevanju Protokola št. 29 o sistemu javne radiotelevizije v državah članicah[2],

– ob upoštevanju sodne prakse ustavnega sodišča Republike Litve o ustavnem statusu in neodvisnosti nacionalne javne radiotelevizije, zlasti sodb z dne 21. decembra 2006, 16. maja 2019 in 3. novembra 2020,

– ob upoštevanju posodobljenega seznama meril za pravno državo

---

1 UL L, 2024/1083, 17.4.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1083/oj.

2 UL C 326, 26.10.2012, str. 312, ELI: http://data.europa.eu/eli/treaty/tfeu_2012/pro_29/oj.

Evropske komisije za demokracijo skozi pravo (Beneška komisija) in nabora orodij Evropske unije za pravno državo,

– ob upoštevanju nedavnih zakonodajnih sprememb v Litvi, ki vplivajo na model financiranja nacionalne javne radiotelevizije, njihov cilj pa je poenostaviti postopke za razrešitev njene generalne direktorice,

– ob upoštevanju letnih poročil Komisije o pravni državi, zlasti njenega poročila o stanju pravne države za leto 2025, še posebej poglavja o stanju pravne države v Litvi (SWD(2025)0915),

– ob upoštevanju člena 136(2) in 136(4) Poslovnika,

A. ker so svobodni, neodvisni in pluralni mediji eden od bistvenih stebrov demokracije, pravne države in varstva temeljnih pravic v EU; ker oslabitev litovske nacionalne radiotelevizije ogroža regionalne standarde svobode medijev v času, ko se povečujejo dezinformacije, tuje vmešavanje in politična polarizacija;

B. ker imajo ponudniki javnih medijskih storitev ključno vlogo pri zagotavljanju dostopa do nepristranskih informacij, varovanju pluralizma, nadzoru oblasti in zagotavljanju odgovornosti javnih organov, boju proti dezinformacijam in omogočanju ozaveščene demokratične participacije; ker je te funkcije mogoče učinkovito izpolnjevati le, če je v celoti zagotovljena institucionalna in uredniška neodvisnost javne radiotelevizije;

C. ker bi bilo treba reforme, ki vplivajo na ponudnike javnih medijskih storitev, izvajati pregledno in vključujoče, v posvetovanju z ustreznimi deležniki, vključno z novinarji, civilno družbo in medijskimi strokovnjaki, ter v skladu s pravom EU;

D. ker imajo ponudniki javnih medijskih storitev posebno vlogo na notranjem trgu medijskih storitev, saj državljanom in podjetjem zagotavljajo dostop do raznolike ponudbe vsebin, vključno s kakovostnimi informacijami ter nepristranskim in uravnoteženim medijskim poročanjem, zato so nepogrešljivi za spoštovanje temeljne pravice do svobode izražanja in obveščanja, saj ljudem omogočajo iskanje in prejemanje različnih informacij, ter za promocijo vrednot demokracije, kulturne raznolikosti in socialne kohezije;

E. ker so za neodvisno delovanje ponudnikov javnih medijskih storitev potrebna trdna nacionalna pravna jamstva, da se zaščiti njihova uredniška in institucionalna neodvisnost ter zagotovi nepristransko zagotavljanje raznolikih informacij in mnenj; ker člen 3 evropskega akta o svobodi medijev določa, da morajo države članice spoštovati pravico državljanov do dostopa do raznolikih uredniško neodvisnih medijskih vsebin, saj to koristi svobodnemu in demokratičnemu diskurzu; ker so ta načela izvedena v členu 5 evropskega akta o svobodi medijev, ki določa zavezujoče zaščitne ukrepe za pregledne in objektivne postopke za imenovanje in razrešitev vodje uprave

oziroma članov upravnega odbora ponudnikov javnih medijskih storitev, vključno z določbami, ki zagotavljajo, da so morebitne zgodnje razrešitve izjemne in ustrezno utemeljene ter da se predhodno sporočijo in da omogočajo sodni nadzor; ker morajo države članice v skladu s členom 5(3) akta o svobodi medijev zagotoviti, da „postopki financiranja ponudnikov javnih medijskih storitev temeljijo na vnaprej določenih preglednih in objektivnih merilih“, ki zagotavljajo ustrezna, trajnostna in predvidljiva finančna sredstva, usklajena z njihovimi nalogami javne službe, ter ščitijo njihovo uredniško neodvisnost; ker člen 21 evropskega akta o svobodi medijev določa, da morajo biti vsi nacionalni zakonodajni, regulativni ali upravni ukrepi, ki bi lahko vplivali na pluralnost medijev ali uredniško neodvisnost, ustrezno utemeljeni in sorazmerni;

F. ker je predsednica Komisije v svojem govoru o stanju v Uniji leta 2025 poudarila, da so zaradi krčenja tradicionalnih in neodvisnih medijev v nekaterih delih EU nastale informacijske puščave, v katerih cvetijo dezinformacije, kar resno ogroža demokracijo; ker je poudarila, da so neodvisni mediji bistveni za to, da se terja odgovornosti tistih na oblasti in preprečuje korupcija, ter da je zajetje medijev pogosto prvi korak avtoritarnih scenarijev, saj dopušča nazadovanje demokracije in korupcijo brez javnega nadzora;

G. ker izkušnje v več državah članicah in drugje po svetu kažejo, da so lahko poskusi zajetja javnih medijev zgodnji korak v smeri širšega demokratičnega nazadovanja;

H. ker je v skladu z ustavo Republike Litve nacionalni javni radioteleviziji zaupana posebna naloga v javnem interesu, da zagotovi ustrezno obveščenost družbe na nacionalni ravni na način, ki spodbuja ustavne in skupne človeške vrednote; ker se mora v skladu z ustavo Republike Litve nacionalna javna radiotelevizija pri opravljanju te naloge, ki ji je zaupana na podlagi ustave, opirati na načela pluralistične demokracije, objektivnosti, nepristranskosti ter spoštovanja človekovega dostojanstva in temeljnih pravic, vključno s svobodo prepričanja in izražanja;

I. ker je ustavno sodišče Republike Litve poudarilo, da ustavno poslanstvo nacionalne javne radiotelevizije pomeni njeno neodvisnost in da mora vsak model nadzora ostati združljiv z neodvisnostjo radiotelevizije in ne sme pomeniti cenzure oziroma političnega vmešavanja;

J. ker se je po parlamentarnih volitvah v Litvi leta 2024 oblikovala vladajoča koalicija, v kateri je tudi skrajno desna populistična stranka Nemuno aušra (Zora Nemena); ker je ustavno sodišče Republike Litve 25. aprila 2024 ugotovilo, da je vodja te stranke hudo kršil ustavo in ustavno prisego z antisemitskimi izjavami in izjavami, ki spodbujajo sovraštvo; ker je te ugotovitve pozneje

potrdilo sodišče prve stopnje; ker se niti vladajoča koalicija niti stranka Nemuno aušra nista distancirali od teh dejanj; ker ima vodja stranke Nemuno aušra še vedno pomembno vlogo v vladajoči večini in je bil med najbolj dejavnimi pobudniki in javnimi zagovorniki kampanje proti nacionalni javni radioteleviziji (LRT);

K. ker je moral predsednik litovske vlade iz te vladajoče koalicije julija 2025 odstopiti zaradi razkritij preiskovalnih novinarjev, vključno s poročili LRT, ki so vzbudila resno zaskrbljenost glede njegove domnevne vpletenosti v koruptivne prakse; ker so pozneje v letu 2025 zakonodajne pobude, ki vplivajo na financiranje in upravljanje LRT, sprožile domače in mednarodne pomisleke glede svobode medijev in institucionalne neodvisnosti;

L. ker je bilo na pobudo članov vladajoče parlamentarne večine litovskemu nacionalnemu revizijskemu uradu naročeno, naj izvede celovito revizijo smotrnosti poslovanja LRT ter oceni njene dejavnosti v obdobju 2021–2024 z vidika gospodarnosti, učinkovitosti in uspešnosti; ker je nacionalni revizijski urad v svojih sklepih ugotovil, da je bila velika večina strateških in operativnih kazalnikov uspešnosti LRT dosežena vsaj 90-odstotno ter da sta bila načrtovanje in poraba javnih sredstev utemeljena in pregledna, pri čemer je bilo treba obravnavati nekatere vidike, kot so javna naročila in postopki zaposlovanja osebja; ker je bil cilj revizijskih priporočil nadaljnje izboljšanje notranjih postopkov in ker niso bile priporočene spremembe modela financiranja, strukture upravljanja ali vodstva LRT, oziroma ni bilo zahtevano nobeno politično ali institucionalno posredovanje v zvezi s tem; ker so po teh ugotovitvah nacionalnega revizijskega urada sledili nadaljnji ukrepi, vključno s prekrivajočimi se inšpekcijskimi pregledi, zahtevami, da drugi državni organi preverijo dejavnosti LRT, in ponavljajočimi javnimi napadi na upravo LRT; ker so nekateri mediji in novinarske organizacije opozorili, da so bile revizijske ugotovitve javno napačno predstavljene in selektivno uporabljene v političnem diskurzu; ker niti revizijska priporočila niti drugi argumenti ne morejo upravičiti zakonodajnih ukrepov, ki so v nasprotju z litovsko ustavo in evropskim aktom o svobodi medijev;

M. ker je litovski parlament 27. novembra 2025 sprejel spremembe zakona o litovski nacionalni radioteleviziji, s katerimi je zamrznil proračun LRT za obdobje 2026–2028 na ravni iz leta 2025 in zmanjšal njen prihodnji delež davčnih prihodkov, kar je privedlo do strukturnega in dolgoročnega zmanjšanja javnega financiranja; ker so bile te spremembe predstavljene tik pred sprejetjem ter so bile sprejete na predvečer novega proračunskega leta in brez ustrezne razprave, kar med deležniki medijske svobode vzbuja resne pomisleke glede pravne varnosti, legitimnih pričakovanj in skladnosti z načelom *vacatio legis,* ki je neločljivo povezano s pravno državo;

N. ker so bili nato predloženi osnutki zakonov, ki zmanjšujejo zaščitne

ukrepe za predčasno razrešitev generalnega direktorja LRT s strani sveta LRT, od katerih dve tretjini (8 od 12 članov) imenujejo politični organi, in sicer predsednik in litovski parlament, od katerih vsak imenuje štiri člane; ker je v teh osnutkih zakonov predlagano, da se kvalificirana večina, potrebna za razrešitev generalnega direktorja, nadomesti z navadno večino, odpravi zahteva po utemeljitvi javnega interesa in uvede tajno glasovanje v svetu LRT;

O. ker so bile te spolitizirane zakonodajne pobude uvedene in so napredovale po pospešenih zakonodajnih postopkih, brez objektivno utemeljenih izjemnih okoliščin, s čimer so bili ogroženi preglednost, vključenost in smiselno sodelovanje ključnih deležnikov in civilne družbe, in ker niso bili upoštevani standardi EU in ustavni standardi odgovornega upravljanja; ker so Svet Evrope, Evropska zveza za radiodifuzijo, mednarodne novinarske organizacije, pravni oddelek parlamenta, litovska nacionalna komisija za UNESCO in predstavnik Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE) za svobodo medijev opozorili, da ti ukrepi znatno povečujejo ranljivost LRT za politični pritisk; ker je posebna preiskovalna služba Republike Litve – nacionalni protikorupcijski organ – v svoji oceni predlaganih zakonodajnih sprememb ugotovila tveganja, povezana s korupcijo, in tudi, da uvedba tajnega glasovanja za razrešitev generalnega direktorja LRT morda ni združljiva z načeli preglednosti, odprtosti in javne odgovornosti, na katerih temeljita demokratično upravljanje in pravna država;

P. ker se zdi, da so predlagane spremembe uperjene proti sedanji generalni direktorici LRT, kar dokazujejo javne izjave med zakonodajnim procesom, v katerih sta bila izražena nezadovoljstvo z njenim delovanjem in izrecna namera, da se omogoči njena razrešitev s položaja; ker zakonodaja, ki se nanaša na določenega posameznika (zakonodaja ad personam), ni združljiva z načeli pravne države, vključno s pravno varnostjo, splošnostjo zakonov in prepovedjo samovoljnega izvajanja oblasti;

Q. ker so zaposleni na LRT 9. decembra 2025 pričeli stavkati proti tem spremembam, za katere opozarjajo, da bodo odpravile zaščitne ukrepe, ki zagotavljajo neodvisnost LRT; ker so poskusi prevzema LRT sprožili val mobilizacije javnosti, ko je 9. decembra 2025 in od 16. do 18. decembra 2025 v Vilni protestiralo več deset tisoč državljanov, več kot 140 000 državljanov pa je podpisalo javno peticijo, s katero so nasprotovali zakonodajnim pobudam, s čimer so pokazali široko družbeno zaskrbljenost glede svobode medijev in demokratičnih standardov v Litvi;

R. ker je Evropski parlament odgovoren za solidarnost s civilno družbo, ki brani demokratične vrednote, vključno s svobodo izražanja, medijev in zbiranja, ter za odločno ukrepanje, kadar se v EU pojavijo sistemska tveganja za demokracijo, pravno državo in svobodo medijev;

S. ker je bila po začasni prekinitvi pospešenega zakonodajnega procesa ustanovljena parlamentarna delovna skupina za pregled modela upravljanja LRT; ker sta združenje poklicnih novinarjev in samoiniciativna skupina novinarjev LRT zavrnila sodelovanje, pri čemer sta se sklicevala na pomanjkanje dialoga, selektivna vabila in izjave, ki so nakazovale, da bodo spremembe, ki so jim ljudje nasprotovali, ponovno obravnavane; ker sta organizaciji opozorili, da bi lahko ta proces upravičil politično vmešavanje pod pretvezo posvetovanja in omogočil ponovne poskuse posredne cenzure in oslabljene zaščitne ukrepe za uredniško neodvisnost;

T. ker so bile v okviru tekočih zakonodajnih pobud, ki vplivajo na upravljanje LRT, izražene kritike, da LRT uporablja programski čas in vire za protestne akcije novinarjev za zaščito svobode izražanja, vključno z oddajanjem večminutnega molka; ker lahko take izjave prispevajo k političnemu pritisku in imajo lahko odvračilni učinek na uredniško neodvisnost;

U. ker je po podatkih platforme Sveta Evrope za varnost novinarjev dodelitev sredstev na podlagi BDP javnim medijem v Litvi že zdaj med najnižjimi v EU in ker je LRT opozorila, da bi dolgotrajne finančne omejitve ovirale njeno zakonsko določeno vlogo glavnega vira kriznega komuniciranja in komuniciranja v izrednih razmerah v državi, vključno z njeno sposobnostjo ohranjanja neprekinjene radiodifuzije med izrednimi razmerami v državi;

V. ker je Komisija v svojem poročilu o stanju pravne države za leto 2025 izdala specifična priporočila za Litvo, v katerih je pozvala k nadaljnjim prizadevanjem za okrepitev neodvisnosti, stabilnega financiranja in preglednega upravljanja javnih medijev, vključno z zaščitnimi ukrepi pred političnim vplivom v postopkih imenovanja in razrešitve;

W. ker je LRT prosila Beneško komisijo Sveta Evrope, naj izda nujno mnenje o predlogih sprememb, ki so v obravnavi; ker se je Beneška komisija odločila, da bo pripravila nujno mnenje o ustreznih zakonodajnih spremembah, pri čemer je poudarila resnost razmer; ker je Beneška komisija 19. in 20. januarja obiskala Litvo, da bi ocenila razmere;

1. priznava in ceni bistveno vlogo javnih medijev, zlasti nacionalnih ponudnikov javnih medijskih storitev, pri ohranjanju in spodbujanju vrednot iz člena 2 PEU ter v boju proti dezinformacijam, propagandi in drugim oblikam manipuliranja, torej pri varovanju pluralistične in odporne demokracije; poudarja, da so neodvisni in zaupanja vredni mediji nepogrešljivi za demokratično odgovornost, saj državljanom omogočajo nadzor nad osebami na oblasti ter odkrivanje korupcije in zlorabe položaja; poudarja, da slabitev neodvisnih medijskih ekosistemov bistveno slabi demokratično odgovornost, olajšuje širjenje dezinformacij in korupcije ter ogroža zmožnost državljanov,

da od tistih na oblasti zahtevajo odgovornost;

2. je seznanjen, da poskusi polarizacije družbe, slabitve zaupanja v demokratične institucije in ogrožanja neodvisnih medijskih ekosistemov služijo ciljem hibridnega vojskovanja Ruske federacije in drugih sovražnih sil proti EU in njenim državam članicam, katerega cilj je zmanjšati demokratično odpornost; poudarja, da so močne, neodvisne javne radiotelevizije ključna obramba proti takemu sovražnemu vmešavanju;

3. poziva Komisijo in države članice, naj priznajo preiskovalno novinarstvo kot osrednji element demokratične odpornosti in zagotovijo, da bodo javni mediji strukturno in finančno sposobni podpirati preiskovalno novinarstvo, vključno z dolgoročnimi preiskavami in preiskavami, ki zahtevajo veliko virov, ter da bodo novinarji zaščiteni pred vsemi oblikami neposrednega ali posrednega političnega pritiska, ustrahovanja ali povračilnih ukrepov v odziv na zakonito opravljanje poklicnih nalog;

4. izraža popolno solidarnost z litovskimi novinarji, LRT in akterji civilne družbe, ki zagovarjajo svobodo medijev, vključno z institucionalno in uredniško neodvisnostjo LRT;

5. obsoja vse poskuse ogrožanja neodvisnosti LRT, vključno z zakonodajnimi in upravnimi ukrepi ter političnim pritiskom, katerih cilj je pridobiti politični nadzor nad LRT;

6. meni, da zamrznitev in zmanjšanje financiranja LRT, če ni objektivne gospodarske nujnosti, pomenita politični pritisk, ki ni združljiv z ustavnimi jamstvi in členom 5(3) evropskega akta o svobodi medijev;

7. meni, da bi predlagane spremembe za zmanjšanje zaščitnih ukrepov za zgodnjo razrešitev generalne direktorice LRT lahko omogočile samovoljno politično vmešavanje in niso združljive z ustavnimi jamstvi in evropskimi standardi za neodvisnost javnih medijev, vključno s členom 5(2) evropskega akta o svobodi medijev;

8. odločno obsoja vse oblike zakonodaje ad personam in opozarja, da zakoni, ki so namenjeni določenim posameznikom zaradi neodvisnega opravljanja njihovih poklicnih dejavnosti, niso združljivi z načeli pluralistične demokracije in pravne države;

9. poudarja, da uporaba pospešenih zakonodajnih postopkov za te spremembe nima objektivnih in ustavno utemeljenih razlogov, ne zagotavlja preglednosti, vključenosti in smiselnega sodelovanja ključnih deležnikov in civilne družbe ter ne izpolnjuje zahtev po preglednem, odgovornem, vključujočem in demokratičnem zakonodajnem postopku, ki je neločljivo povezan z načelom pravne države in evropsko najboljšo prakso za zakonodajni postopek;

10. poziva litovski parlament, naj zavrne predvidene spremembe,

vključno z znižanjem praga za razrešitev generalnega direktorja LRT, odpravo zahteve, da mora razrešitev temeljiti na objektivnih preudarkih javnega interesa, in uvedbo tajnega glasovanja, ter naj zagotovi, da bodo vse zakonodajne spremembe, če bodo potrebne, sprejete šele po tem, ko bo Beneška komisija izdala mnenje, ter naj spoštuje evropski akt o svobodi medijev in priporočila Beneške komisije ter predstavnika Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi za svobodo medijev;

11. poziva litovski parlament in vlado, naj čim bolj zmanjšata politični vpliv pri oblikovanju sveta LRT, tudi z zmanjšanjem števila sedežev, dodeljenih osebam, ki jih imenujejo politični organi, in določitvijo ustreznih strokovnih zahtev za člane sveta; nadalje poziva litovski parlament in vlado, naj ne sprejmeta zakonodajnih ukrepov in proračunskih okvirov in razveljavita tiste že sprejete, ki ogrožajo neodvisnost LRT, ter zagotovita stabilno, predvidljivo in ustrezno financiranje zanjo v skladu z zahtevami evropskega akta o svobodi medijev, zlasti tistimi, ki kršijo člen 5 tega akta v zvezi z zaščito upravljanja javnih medijev pred političnim odpuščanjem in zagotavljanjem stabilnega financiranja javne radiotelevizije;

12. poziva Komisijo, naj spremlja razvoj dogodkov na področju svobode medijev in neodvisnosti javnih medijev v Litvi, oceni skladnost sprejetih in predvidenih sprememb z evropskim aktom o svobodi medijev in načelom pravne države, ustrezno obvesti litovske organe ter v primeru neskladnosti uporabi vsa orodja, vključno s postopki za ugotavljanje kršitev in naborom orodij EU za pravno državo;

13. poziva litovske oblasti, naj izvajajo obsežna in pregledna posvetovanja s civilno družbo, medijskimi delavci in evropskimi institucijami o upravljanju in financiranju javnih medijev; poziva politične stranke, naj skrbno preučijo predlagane spremembe zakona o LRT in zagotovijo, da bodo vse prihodnje zakonodajne spremembe predmet javnega posvetovanja, vključno s prispevki nacionalnih in mednarodnih novinarjev, organizacij za svobodo medijev in vodstva LRT;

14. opozarja, da izkušnje iz drugih držav članic in po svetu kažejo, da so poskusi prevzema javnih medijev pogosto prva faza širšega demokratičnega nazadovanja, ki vodi v spodkopavanje svobode medijev, neodvisnosti sodstva in integritete volitev; z veliko zaskrbljenostjo ugotavlja, da so javni mediji in javne radiotelevizije po vsej Evropi vse pogosteje tarča političnih in ideoloških napadov, kampanj blatenja, ustrahovanja in poskusov spodkopavanja njihove uredniške neodvisnosti in stabilnega financiranja, ki jih izvajajo skrajno desni akterji, ki želijo oslabiti neodvisno novinarstvo ter demokratični sistem zavor in ravnovesij;

15. opozarja na pomembno vlogo javnih radiotelevizijskih hiš pri ohranjanju pluralnosti medijev, kot je priznana v protokolu (št. 29) k

Pogodbama; poziva države članice, naj javnim radiotelevizijam zagotovijo ustrezna finančna in tehnična sredstva za izvajanje njihove družbene funkcije in služenje javnemu interesu; poleg tega poziva države članice, naj javnim radiotelevizijam zajamčijo uredniško neodvisnost, tako da jih z dobro opredeljenimi regulativnimi okviri ščitijo pred kakršno koli obliko vladnega, političnega ali poslovnega vmešavanja, ter naj vsem javnim organom in subjektom, ki izvajajo pooblastila na področju radiodifuzije in telekomunikacij, zagotavljajo popolno avtonomijo in neodvisnost upravljanja;

16. poudarja, da je varovanje neodvisnosti javnih medijev skupna evropska odgovornost in bistven pogoj za verodostojnost EU kot skupnosti, ki temelji na demokraciji, pravni državi in temeljnih pravicah;

17. pozdravlja zavezo Komisije, da bo okrepila odpornost medijev po vsej EU, tudi z večjim financiranjem in ciljno usmerjeno podporo za neodvisne, lokalne in javne medije; poudarja, da je ta podpora bistvena za preprečevanje demokratičnega nazadovanja in zaščito ozaveščene državljanske udeležbe;

18. naroči svoji predsednici, naj to resolucijo posreduje Komisiji, Svetu, litovskemu parlamentu, predsedniku in vladi Republike Litve ter Svetu Evrope.